

Stockholm
2020-01-31

Enheten för Immaterial- och transporträtt (Ju/L3)

Jul3@regeringskansliet.se

Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation, SAMI:s svar på underlag för inhämtning av synpunkter rörande genomförandet av artiklarna 18-23 i EU:s nya upphovsrättsdirektiv:

Bakgrund:

SAMI, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation är den organisation som företräder utövare på musikområdet och som i huvudsak administrerar deras rätt till ersättning vid offentligt nyttjande av ljudupptagningar enligt tvångslicensen i 47§ upphovsrättslagen (URL).

SAMI samlar även in ersättning till fonogramproducenterna enligt särskild överenskommelse med International Federation of the Phonographic Industry, IFPI, svenska gruppen. SAMI företräder cirka 42 000 svenska artister och musiker och företräder därutöver ett mycket stort antal utländska rättighetshavare med stöd av ömsesidighetsavtal (representationsavtal) med utländska utövarsällskap.

Allmänt:

SAMI har valt att framförallt yttra sig över de delar som knyter an till frågeställningar som ligger närmast organisationen i sin egenskap av kollektiv förvaltningsorganisation. Att SAMI inte yttrar sig i alla delar betyder dock inte att dessa delar saknar betydelse eller är mindre viktiga för våra medlemmar.

SAMI får även meddela att vi ingår i KLYS upphovsrättsnätverk och därmed deltagit i och stödjer den skrivelse som tidigare givits in av KLYS och därför hänvisar till denna.

Om artister och musikers villkor

SAMI representerar en varierad skara utövare. Medlemmar är allt från hobbymusiker till internationella världsartister. En stor del av medlemmarna är så kallade bakgrundsmusiker eller studiomusiker och är därmed inte låtens "ansikte utåt". De är därför sällan kända för publiken. I internationella sammanhang kallas de ibland för "non featured artists". Andra ord för att beskriva bakgrundsmusiker kan vara "session musicians". Gemensamt för dessa är att de inte har några royaltyavtal, d.v.s. de får inte någon löpande ersättning från skivbolaget. Istället är de beroende av ersättning för live-framträdanden, ersättning vid själva inspelningen samt den ersättning som betalas ut av de kollektiva förvaltningsorganisationerna.

SAMI | Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation

Söder Mälarstrand 75
118 25 Stockholm

08-453 34 00
info@sami.se

www.sami.se

Org.nr 702000-0803

SAMI betalar ersättning till alla utövare (såväl featured artists som non featured artists) när låtarna de varit med på spelas i Sverige och utomlands vid offentliga framföranden och överföringar till allmänheten. Någon ersättning för nyttjanden "on-demand" utgår dock inte från SAMI då denna rätt till ersättning är undantagen 47§ URL och istället ligger i utövarens ensamrätt enligt 45§ URL. Utövarna har enligt upphovsrättslagen i mångt och mycket likartade rättigheter som upphovsmännen men hamnar trots detta i en särställning i många sammanhang. Framförallt handlar det om att utövaren hamnar långt ner i musikbranschens näringskedja vilket leder till en svag förhandlingsposition och en i många lägen brist på såväl kunskap som respekt för utövarens rättigheter. SAMI har under många år påtalat att något måste göras för att bättre stärka utövarens möjligheter att ta tillvara sina rättigheter då nuvarande system inte fungerar.

SAMI har nyligen genomfört en undersökning bland sina medlemmar om villkoren i branschen när det gäller hur rättigheter klareras, om det skrivs några avtal, vilken ersättning man får etc. Av de många svar som inkommit är det tydligt att något måste göras. De som eventuellt får ersättning för digitalt nyttjande på "on-demand-tjänsterna" (här handlar det enbart om royaltyartisterna) beskriver denna ersättning som likvärdig med kaffepengar. För att få ersättning ska du vara antingen upphovsman själv eller ha ett eget skivbolag, eller vara en väldigt känd och internationellt etablerad artist. Det stora flertalet får inte några större ersättningar – något som också syns i mediedebatten de senaste veckorna.

Detta stärker SAMIs uppfattning att den enda möjliga vägen att komma tillrätta med denna obalans är att införa en oavvislig ersättningsrätt när en utövande konstnär upplåter eller överlåter de exklusiva rättigheterna till sitt framförande till en framställare. Rätten till ersättning ska gälla oberoende av vad som överenskommit i samband med överlåtelse/upplåtelse mellan framställare och utövaren, den ska betalas av den som tillgängliggör musiken och den ska vara föremål för obligatorisk kollektiv förvaltning av relevant representativ kollektiv förvaltningsorganisation. Mer om detta nedan.

Vem skyddas av bestämmelserna?

SAMI håller med om beskrivningen att det i huvudsak är utövare och upphovsmän som skyddas av bestämmelserna.

Det är dock vanligt att upphovsmän och utövare överlåter sina rättigheter till egna bolag och direktivets syfte skulle förfelas om de inte kan använda sina rättigheter enligt direktivet antingen som upphovsman/utövare eller via sitt helägda bolag. Att rättigheterna har överlåtit till eget bolag är sannolikt för att det finns en administrativ eller finansiell fördel att göra på detta sätt. Utgångspunkten måste därför vara att även det egna bolaget kan åberopa sig av reglerna.

Sett från utövarens perspektiv och till den ersättning som SAMI samlar in menar vi att så länge en inspelning är skyddad, så ska ersättning utgå och reglerna ska kunna åberopas även av arvingar. Som exempel kan nämnas att den ersättning som SAMI betalar ut i dag betalas ut till den som genom arv har övertagit rättigheterna när den ursprunglige utövaren har avlidit - under förutsättning såklart att inspelningen fortfarande är skyddad.

Vilken typ av överlåtelser/upplåtelser omfattas?

Utgångspunkten bör vara att kapitlets bestämmelser ska gälla vid upplåtelser av upphovsrätt generellt och inte endast vid kommersiell användning.

Även vid upplåtelser som inte är "kommersiella" finns det ett skyddsbehov och det kan vara svårt att dra en tydlig gräns för vad som är kommersiellt och vad som inte är det. Eftersom den engelska versionen av direktivet saknar denna distinktion och då denna har tolkningsföreträde bör en bred tolkning tillämpas.

Om utredaren kommer fram till att en begränsning ska göras, bör en definition kring vilken typ av avtal som omfattas införas i förarbeten.

Överlåtelser som sker inom ramarna för ett anställningsförhållande

SAMI menar att även överlåtelser som sker inom ramarna för ett anställningsförhållande bör kunna omfattas om det senare visar sig att t.ex. den ersättning som utgått i enlighet med avtalet är oskälig i förhållande till den ersättning man fått.

Vilka avtal omfattas? (Bestämmelsernas retroaktiva verkan)

Det framgår i direktivet att reglerna ska omfatta alla verk och andra alster som är skyddade av nationell lagstiftning om upphovsrätt och som är i kraft den 7 juni 2021. SAMI menar att det innebär att direktivets bestämmelser därmed också bör kunna tillämpas på avtal som ingåtts eller rättigheter som förvärvats före den dag då direktivet börjar tillämpas. Reglerna i transparenskapitlet riskerar annars att bli ett slag i luften för många rättighetshavare. Om inte annat så bör reglerna ha en viss retroaktiv verkan.

Från den 7 juni 2022 ska de som förvärvat rättigheter förhålla sig till de transparenskrav som fastställs i artikel 19.

Bestämmelsernas harmoniseringsgrad och behovet av sektorspecifika bestämmelser

Nuvarande upphovsrättslagstiftning innehåller såväl generella som till viss del sektorspecifika regler. SAMI ser därför inget hinder mot att till viss del ha generella regler men i de fall det är lämpligt även ha ett mer sektorspecifikt angreppssätt. Som exempel på en sektorspecifik lösning kan nämnas en oavvislig ersättningsrätt för utövarna på musiksidan.

Principen om lämplig och proportionell ersättning (artikel 18)

För många av SAMIs medlemmar föreligger en stor brist på såväl skriftliga som muntliga avtal. Verkligheten visar på en mer eller mindre "vilda västernliknande struktur" där det inte framgår vad som de facto har avtalats och i vilken omfattning ett nyttjande ska få göras. Det är därför viktigt att direktivet täcker upp även för denna grupp.

SAMI menar att en generell regel är lämplig som huvudprincip men att den samtidigt riskerar att inte skydda alla de som direktivet avser ge skydd för om den blir alltför övergripande. En generell regel bör i så fall kompletteras med en – i vart fall för utövarna på musikområdet – rätt till en oavvislig ersättningsrätt. Reglerna som sådana bör vara tvingande.

Även kollektivt förhandlade avtal bör lyda under samma reglering. SAMI är dock inte helt klar över om begreppet kollektivt förhandlade avtal även inbegriper "kollektivavtal", men vill framhålla att många utövare i musikbranschen frilansar varför kollektivavtal inte alltid är tillämpliga. Anslutningsgraden till fackförbund är tyvärr också låg, och kollektivavtalen reglerar dessutom bara nyttjandet i det egna landet på en marknad som i stora delar är internationell.

Finns det anledning att ha sektorsspecifik reglering eller olika regler beroende på om det handlar om upphovsmän eller utövande konstnärer?

Såsom påtalats ovan ser inte SAMI något hinder mot sektorspecifik reglering där det kan anses gagna skyddsobjektet. SAMI ser det inte heller som ett hinder att ha olika lösningar för utövande konstnärer och upphovsmän om det bedöms lämpligast. Utövarna på musiksidan har en särskilt dålig förhandlingsposition och det är av det skälet som vi anser att en oavvislig ersättningsrätt är en bra lösning.

Finns det anledning att överväga alternativa/ytterligare bestämmelser för att säkerställa en lämplig och proportionell ersättning till upphovsmän och utövande konstnärer? Hur bör i så fall en sådan ordning se ut, och finns det andra aspekter av frågan som bör belysas?

SAMI menar att en lagstadgad, och till ensamrätten kopplad ersättningsrätt, utgör en sådan "mekanism" som medlemsstaterna äger införa för att säkerställa att utövarna erhåller lämplig och proportionerlig ersättning enligt artikel 18, och som, följaktligen är förenlig med unionsrätten. En sådan rätt skulle medföra en mer rimlig fördelning av de intäkter som genereras via de digitala plattformarna och på så sätt bidra till en mer skälig avvägning av berörda parter rättigheter och intressen.

Ersättningen ska samlas in från den som tillgängliggör inspelningen (ISPs/streamingtjänsterna) och hanteras av utövarnas kollektiva förvaltningsorganisationer, i Sveriges fall SAMI, såvitt avser strömmande musik. Eftersom utövarorganisationerna redan samlar in ersättning för bl.a. offentligt framförande och överföring till allmänheten är detta ett naturligt steg. Så fungerar det också i de länder som redan har en oavvislig ersättningsrätt även för tillgängliggörande på begäran, s k on-demand. Det skapar effektivitet eftersom organisationerna redan har systemtekniska och administrativa verktyg för att garantera insamling, fördelning och genombetalning av ersättningarna. Det innebär också att utövarnas förhandlingsposition stärks eftersom organisationerna förhandlar ersättningsnivåerna för deras räkning med de digitala plattformarna

Den oavvisliga ersättningsrätten är avsedd att gälla i tillägg till utövarens ensamrätt till tillgängliggörande på begäran (s k on-demand) och oberoende av den initiala överlåtelsen till producenten. Idag gällande affärsmodeller enligt vilka artister överlåter sina on-demandrättigheter till musikbolag (producent/distributör) som i sin tur licensierar materialet till plattformarna påverkas alltså inte.

Den oavvisliga ersättningsrätten utgör en för utövaren garanterad rätt till en framtida *löpande* ersättning som inte ska gå att förhandla bort eller överlåta och som följer den faktiska användningen av musiken. Detta innebär att artister och musiker får viss ersättning för nyttjanden under inspelningens hela skyddstid.

En garanterad ersättningsrätt kopplad till tillgängliggörande på begäran bör innehålla följande komponenter:

- När en utövande konstnär upplåter eller överlåter de exklusiva rättigheterna till sitt framförande till en framställare ska utövaren vara garanterad lämplig och proportionerlig ersättning.
- Rätten till ersättning i punkt 1 gäller oberoende av vad som överenskommits i samband med överlåtelse/upplåtelse mellan framställare och utövaren, och är föremål för obligatorisk kollektiv förvaltning av relevant representativ kollektiv förvaltningsorganisation.

- För att säkerställa att utövarnas rätt till en lämplig och proportionerlig ersättning respekteras bör även nuvarande 47 § URL stärkas upp genom att det klargörs att rätten till ersättning även enligt den bestämmelsen är föremål för obligatorisk kollektiv förvaltning och därmed inte överlåtbar till annan än en kollektiv förvaltningsorganisation.

Lämplig och proportionell ersättning

Om en allmän avtalsrättslig ersättningsbestämmelse genomförs bör regeln vara tvingande och den bör uttrycka att ersättningen ska vara såväl lämplig, skälig som proportionell. Den bör även kompletteras med en oavvislig rätt till ersättning för utövare på musiksidan enligt ovan.

Det förslag som gjordes 2010 kombinerades även det med en oavvislig rätt till ersättning i 29§ URL (förslagets 31§). En liknande lösning borde kunna användas vid nuvarande implementering genom införande av en generell regel för upphovsmän och utövare kombinerad med en oavvislig ersättningsrätt. Det är då viktigt att rätten till ersättning ska förvaltas kollektivt och inte vara föremål för överlåtelse annat än till en kollektiv förvaltningsorganisation. Detta för att säkra att den verkligen stannar hos utövaren och inte hamnar hos en producent eller distributör.

Särskilt om engångsbelopp och överlåtelse utan ersättning

SAMI menar att engångsbelopp i huvudsak ska undvikas. I de fall nyttjandet är klart avgränsat i tid och rum och där man vet den exakta omfattningen av exploateringen kan det finnas anledning att godta engångsbelopp. Om nya nyttjanden tillkommer ska dessa dock alltid föregås av en ny förhandling och det ska utgå ytterligare ersättning.

Det är också viktigt att poängtera att det är skillnad på en engångsersättning – ”lump sum” – för ett begränsat nyttjande, och totala ”buy-outs”. Buy-outs är i själva verket totala rättighetsförvärv för ett fast belopp för ett obegränsat nyttjande i tid och rum oavsett om det är känt eller okänt vid själva rättighetsförvärvet. Buy-outs är inte förenliga med direktivet då det inte är möjligt att med ett engångsbelopp värdera en rättighet som har en så pass lång skyddstid som 70 år efter upphovsmannens död eller för utövare på en inspelning en 70 årig skyddstid för inspelningen.

Det kan finnas anledning att särskilt påpeka att spårbarheten (möjligheten att fastställa vad som nyttjats) i digitala sammanhang är i det närmaste total, varför användningen av engångsbelopp sällan eller aldrig är motiverat på musikområdet av det skälet.

Hur bör man se på överlåtelser som sker utan ersättning?

Överlåtelse utan ersättning kan göras av olika anledningar och känns svårt att förhålla sig till. För utövare på musiksidan är det inte ovanligt att det inte utgår någon ersättning då man t.ex. spelar in åt en kompis, spelar för en öl, får spela för att det ”ju är bra marknadsföring” etc. Många gånger handlar det här om att utövaren har en sämre förhandlingsposition och inte vågar säga nej med risk för att inte få några framtida jobb. Därför är det viktigt att man även vid överlåtelser utan ersättning har rätt att gå tillbaka och granska överenskommelsen och att t.ex. kräva ytterligare ersättning om ersättningen kan anses stå i strid med art. 18.

Transparenskrav (artikel 19)

SAMI menar att det är rimligt att reglera att även upphovsmannens och den utövande konstnärens representanter kan begära information enligt artikel 19.2

På fonogram är det nästan alltid många personer inblandade. En del har avtal men många saknar avtal. Det är viktigt att det finns en möjlighet för samtliga inblandade att kunna använda sig av transparensreglerna.

SAMI är medveten om att det kan se olika ut för olika grupper i olika sektorer men anser att man inte ska begränsa informationen och informationsnivån i onödan. Det måste dock finnas en rimlig balans åt båda hållen och en generell regel kanske därför svarar bäst mot detta.

I situationer där bidraget anses vara mindre betydande, skulle ett undantag för SAMIs medlemmar innebära att väldigt många av de som kanske bäst behöver det skulle missa viktig information för att kunna bevaka sina rättigheter. Det är oerhört svårt att i lagstiftningen uttrycka vad ett inte betydande bidrag innebär. Är det någon som spelar triangel på en låt, den som körar, är det en orkester som består av 100 personer eller var ska gränsen dras? SAMI menar att detta inte är möjligt att närmare precisera när ett bidrag inte är betydande. En sådan precisering riskerar också att missgynna en stor och behövande grupp. Möjligheten att i svensk rätt göra undantag från transparenskravet i situationer som beskrivs i artikel 19.4 bör därför inte utnyttjas.

Stockholm som ovan

Stefan Lagrell, VD